

Sessie: Scenario's beheer en onderhoud, Munnikenland

Inleiding

Op 25-06 zijn een aantal specialisten bij elkaar gekomen om voor het project Munnikenland scenario's te ontwikkelen die gebruikt kunnen worden voor het bepalen van kosten voor beheer en onderhoud van het project.

Aanwezig bij dit overleg waren: Gerben Ekelmans (SBB), Rob Lieskamp (RWS-ON), Jaap Ex (provincie Gelderland), Kees Buddingh (DLG), Roel van de Laar (Royal Haskoning), Wiebe de Jong (Royal Haskoning), Gerard Litjens (Bureau Strooming), Kees Luijt (DLG).

Begin oktober 2009 zal de Stuurgroep Munnikenland het inrichtingsplan met onderliggende documentatie aan de PDR aanbieden voor de Voortoets SNIP 3. Onderdeel van de in te dienen documenten is een beheer en onderhoud plan, met een bijbehorende zogenaamde Life Cost Cycle analyse.

In deze notitie worden kort de bevindingen en afspraken van de sessie weergegeven.

Achtergrond

Het Verrijkt Voorkeursalternatief (VKA+) wordt momenteel omgezet tot inrichtingsplan met daarbij behorende onderliggende documenten. In de afgelopen maanden is hard gewerkt aan het opstellen van een beheer en onderhoud plan. Dit plan is inmiddels een de meest betrokken partijen besproken, en aangevuld met hun commentaar (RWS-ON, SBB, gemeente Zaltbommel, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland).

Ook zijn, onder leiding van Gerard Litjens (Bureau Strooming), een aantal sessies met specialisten georganiseerd om prangende vragen rond beheer en onderhoud te beantwoorden. Door Roel van de Laar (Royal Haskoning) is een kostenraming opgesteld voor het B&O (1^e concept), terwijl door Wiebe de Jong (RH) verschillende berekeningen zijn uitgevoerd voor morfologie en hydraulica. Tot slot is een aparte sessie georganiseerd om aspecten rondom veegezondheid e.d. te bespreken.

Al deze documenten zullen uiteindelijk integraal onderdeel gaan uit maken van het beheer en onderhoud plan. Doelstelling hiervan is een document op te leveren met SNIP 3 dat voldoende input levert om enerzijds de betrokken bestuurders er zekerheid van te geven dat het project te beheren is binnen de gestelde kaders van veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en geld. Anderzijds is het de wens dat het document voldoende basis biedt om de Wbr vergunning aan te kunnen vragen in de periode na SNIP 3.

Om deze twee doelstellingen te bereiken, moet voldaan worden aan de "Werkwijzer voor beoordelen rivierengrepen" van RWS-ON. Hierin staat onder andere benoemd dat het ontwerp (liefst de varianten van een ontwerp) worden door gerekend met de Life-Cost Cycle (LCC) methode. De LCC maakt inzichtelijk wat de boven en ondergrens zijn voor B&O kosten, en biedt daarmee mogelijkheden om ontwerpuitgangspunten te optimaliseren.

Rol LCC in Munnikenland

Voor Munnikenland geldt dat het ontwerp (VKA) zo goed als vast staat. De Staatssecretaris heeft immers met het SNIP 2a advies ingestemd met het ontwerp, dit is in de huidige periode verfijnd. Er is nu dus geen ruimte meer om op basis van LCC methodiek nog aanpassingen in het ontwerp te maken.

Wat wel mogelijk en wenselijk is, is om inzicht te krijgen in de boven en ondergrens voor B&O kosten. Deze boven en ondergrens zijn afhankelijk van hoe het gebied zich (mogelijk) in de toekomst ontwikkeld. Gaan bepaalde ontwikkelingen harder, of komen deze eerder en vaker voor dan gedacht, zal dit direct consequenties hebben op het nodige B&O budget. Hierbij kan gedacht worden aan mate en snelheid van sedimentatie van de geulen, overmatige ontwikkeling van zacht hout ooibos, verlanding, etc. etc.

Om hiertoe te komen is het dus nodig om een aantal scenario's te ontwikkelen die rekening houden met deze mogelijke veranderingen.

Scenario's: uitgangspunten

Tijdens de sessie is met name gekeken naar die gebieden binnen de projectgrenzen waarvan de consensus is dat deze het meeste van invloed zijn op B&O. Dit zijn de Brakelsche Benedenwaarden en het kommenlandschap. "Negatieve" vegetatieve ontwikkelingen zullen hier de meeste impact hebben op de doorstroombaarheid tijdens hoogwater.

Een apart geval vormt de Gandelwaard. Dit wordt tot 2015 gezien als een autonome ontwikkeling en vormt als zodanig geen deel van het project. Na 2015 zal de Gandelwaard worden meegenomen in het totale project, wat kan betekenen dat eventuele opstuwing (ordegrootte 1 á 2 mm) wordt opgenomen in de totale WBR vergunning.

Het streefbeeld Munnikenland 2025 vormt het gewenste vegetatieve eindbeeld voor de inrichting. Deze heeft een hydraulisch effect van 12,3 cm waterstands daling bij MHW. In dit beeld is reeds enige overruimte ingebouwd voor spontane ontwikkeling van vegetatie. De maatgevende taakstelling voor het project blijft 11 cm waterstands daling bij MHW.

Er is een "nul-situatie" doorgerekend. Dit is de situatie net na oplevering van het project (periode 2015), waarbij aannames zijn gedaan hoe het gebied er dan vegetatief uit ziet. Doordat er met name sprake is van gladde pioniersvegetatie (slikkige oevers, weinig opgaande begroeiing) met lage hydraulische weerstand, levert dit beeld een waterstands daling van 18 cm op bij MHW. Er is dus een speelruimte van ca. 6 cm om te komen tot het gewenste streefbeeld en 7 cm om te komen tot de huidige taakstelling.

Maatgevende draaiknoppen voor de gebieden zijn:

- Brakelsche Benedenwaarden: aanslibbing/ aanzanding geulen; begrazingsdruk en intensiteit; menselijk ingrijpen (b.v. maaibeheer, zagen, etc.)
- Kommenlandschap: drempel hoogte uitwateringssluits, duur inundatie; begrazingsdruk; menselijk ingrijpen (b.v. maaibeheer, zagen, etc.); mate van sedimentatie en verlanding.

Ontwikkelde scenario's

Met name voor het kommenlandschap is uitvoerig ingegaan op hoe het gebied zich kan ontwikkelen vanuit de huidige situatie met akkerbouw. Al uit eerdere sessies is gebleken dat hier de meeste zorg bestaat. De redenen hiervoor zijn:

- vanwege het drassig karakter (van het gebied is het minder toegankelijk voor kuddes, kans bestaat dat wilgenopslag makkelijker voet aan de grond krijgt)
- als hoog water(s) uitblijven (vooral in de beginperiode) zullen eveneens meer kansen ontstaan voor bosontwikkeling.
- NB dit doet zich niet zozeer in de kom voor maar op de oeverwal (is m.i. hier niet een essentieel vraagstuk)

De abiotische factoren spelen in de ontwikkeling een belangrijke rol. Voor wat betreft verlanding/ aanslibbing in de kom, is de verwachting dat dit in de orde van grootte van 1 mm per jaar zal zijn. Dit is dus een zeer beperkt risico dat pas op zeer lange termijn van invloed zal zijn op het doorstroomprofiel.

In de geulen in de BBW speelt sedimentatie een grotere rol. Dit is voornamelijk afhankelijk van de frequentie en verspreiding van hoogwaters met een afvoer van meer dan 9.000m³/s bij Lobith. Ook erosie, met name rond de kribwortels, wordt als gevaar gezien. Voor beide van deze zaken bieden het uitgevoerde morfologisch en hydraulisch onderzoek geen eenduidig antwoord. Er zal dan ook afdoende monitoring en eventueel onderhoud moeten plaats vinden in de toekomst.

Hieronder worden achtereenvolgens de ontwikkelde scenario's beschreven

Kommen landschap

1. Minimum variant: er ontstaat geen rietachtige vegetatie (waaronder ook biezen en zeggen), maar meer een gebied met grotere oppervlaktes open water en slikkige oevers. Hydraulisch gezien is dit gunstig (minder ruwheid) en ook ten opzichte van het streefbeeld wordt dit niet als problematisch gezien. Ecologisch is dit ongunstig, want het streefbeeld wordt niet behaald.

2. Modale variant: hierbij wordt het streefbeeld 2025 gehaald. Wel is er extra ruimte voor bosontwikkeling op het gebied tussen oeverwal en rietmoeraszone. Ook de rietmoeraszone zal zich verder uitbreiden. Verwacht wordt dat de vegetatie aan ruwheid kan ontwikkelen tot in de buurt van de 11 cm taakstelling (met gevaar dat vaker ingegrepen moet worden). Voor het streefbeeld is deze ontwikkeling hydraulisch en ecologisch acceptabel.
3. Maximale variant: onder gunstige [RVDL1]omstandigheden ontwikkelt de gehele kom zich tot rietachtige vegetatie, zonder open water. In de strook tussen oeverwal en rietmoeraszone slaat spontaan op, waarbij die hele zone zich tot zachthout ooibos en mogelijk hardhout ooibos ontwikkelt. Hydraulisch gezien is dit ongewenst door de sterk toegenomen ruwheid. Ook voor het ecologische streefbeeld is deze ontwikkeling niet gewenst (beïnvloedt de openheid). Als extra variant wordt rekening gehouden met verlanding/ aanslibbing van de kom.

Brakelsche Benedenwaarden

1. Minimum variant: geen tot weinig riet-/biezenontwikkeling in de geulen en minimale bosopslag (minder dan de in het streefbeeld vermelde 10%). Hydraulisch gezien gunstig en ook ten opzichte van het streefbeeld wordt dit niet als problematisch gezien. Ecologisch is deze variant minder gewenst.
2. Modale variant: streefbeeld 2025 wordt gehaald, verder geen aanvullingen.
3. Maximale variant: verhoogde sedimentatie van de geulen en erosie rond de kribwortels, en met grotere hoeveelheid bosontwikkeling (> 10%). Dit is hydraulisch gezien negatief, en voor het ecologische streefbeeld eveneens ongunstig.

Aandachtspunten en beheermaatregelen

Voor beide gebieden geldt dat het inzetten van zelfredzame grazers in de juiste periode en dichtheid het belangrijkste sturingsmechanisme is in de ontwikkeling van vegetatie.

Voor het kommenlandschap kan verder gestuurd worden met het waterpeil. Dit zal vooral in de begin fase cruciaal zijn, maar kan ook worden ingezet om het systeem deels te “re-setten, =terugbrengen in de beginsituatie na dijkteruglegging”. Gedacht wordt dan aan een periode van een of twee jaar waarin het waterpeil kunstmatig lang hoog wordt gehouden, om zo het afsterven van bossages en/of riet te veroorzaken.

Bij ‘mechanisch’ ingrijpen zal dit gecompartmenteerd worden toegepast, waarbij de gebieden met de laagste kosten en de meeste hydraulische winst als eerste worden aangepakt.

Belangrijke aandachtspunten / risico's die geconstateerd zijn:

- relatie met beheerplan Natura 2000 moet goed worden gelegd, om geen conflicten in beheerseisen te krijgen met Wbr vergunning
- er is nog onvoldoende duidelijkheid over afspraken tussen de verschillende partijen met betrekking tot (financiële verevening van) beheer, monitoring, etc
- Hoe houdt het project vast aan de vooraf opgelegde taakstelling 11 cm, m.a.w. kan de ontstane “beheerruimte” worden verankerd.